

EGY IRODALOMKUTATÁS TAPASZTALATAI

Szabóné Somogyvári Katalin—Nagy Géza

Miskolci Nehézipari Műszaki Egyetem Központi Könyvtára

A Nehézipari Műszaki Egyetem Központi Könyvtára többek között megbízást kapott a *Felrakóhegesztés, különös tekintettel a kopásálló felületek kialakítására* című témában való irodalomkutatásra. Az alábbiakban az irodalomkutatás készítése során nyert tapasztalatokat foglaljuk össze. Elsősorban az irodalom nagyságára és szóródására végeztünk vizsgálatokat, felhasználva a megbízónak a felkutatott dokumentumok használhatóságára vonatkozó értékelését is.

Az irodalomkutatás menete

Az irodalomkutatás az utolsó három év anyagára vonatkozott. A megrendelő kívánsága szerint forrásként kizárólag olyan referáló folyóiratokat használtunk, amelyek az adatfelsoroláshoz referátumokat is mellékelnek.

A kutatás feltételeinek illetően meghatározása után elsőként a hazai használatra szánt *Műszaki Lapszemle. Gépészet* című referáló folyóiratot vettük kézbe. Tételelesen átnézve a *Hegesztés* fejezetet, kiválasztottuk a témához tartozó referátumokat.

Ezután nagyobb dokumentumbázist feldolgozó referáló folyóiratok után néztünk. Az angol nyelvterületről először az *Engineering Indexet* vizsgáltuk át. Ez a más témáknál általában kitűnően használható folyóirat itt most csődöt mondott. Sem a magyar „felrakó hegesztés”-nek megfelelő „hard facing”, sem más rokonértelmű kifejezés alatt nem gyűjtötte össze az idevágó irodalmat. Ez esetben ugyanis a tárgyszóalkotás egyrészt az egyes hegesztési eljárásokhoz, másrészt a hegesztendő anyagokhoz igazodik. A fő tárgyszavakon belüli megkülönböztetés pedig nagyon széteső, és emiatt egy-két helyen összegyűjtve nem lehetett az e témához tartozó irodalmat megtalálni. Az *Engineering Index* használatát tehát ez esetben kénytelenek voltunk mellőzni.

Ezt annál is inkább megtehetjük, mert a másik angol nyelvű referáló folyóirat, a *Metals Abstracts* jóval több eséllyel kecsegtetett. Tezauruszában, a *Thesaurus of metallurgical terms*-ben a „hard surfacing” volt az a kifejezés, amely nagyjából fedte témánkat. További rokon kifejezések közül is fel tudtunk használni néhányat, pl. a *Weld deposited coatings*-ot.

A szovjet kiadású *Referativnūj Zsurnal. Szvarka* című referáló folyóiratban találtuk témánkhöz a legbővebb szakirodalmat. A felrakó hegesztéssel foglalkozó „szvarka pri remontnūh i naplavocsnūh rabotah” fejezetből elsősorban azokat a tételeket írtuk ki, amelyek 621.791.92 ETO-jelzettel voltak beszakozva. Emellett ellenőrzést végeztünk a tárgymutató alapján, amelyben a „naplavka” és az ebből képzett „naplavocsnūe usztanovki” tárgyszavak alatt feltüntetett tételeket is egyeztetjük a korábban kigyűjtött anyaggal, és gyűjteményünket ezekkel a tételekkel szükség szerint kiegészítettük. Kiderült ugyanis az, hogy a témával kapcsolatos elméleti kérdések más fejezetekben is előfordulhatnak. Ez a referáló folyóirat bőven ismertetett idevágó szabadalmakat is, de a kutató nem igényelte őket.

A referáló folyóiratokból kigyűjtött irodalom könyvekből, konferenciák kiadványaiból, tanulmánygyűjteményekből, folyóiratközleményekből és fordításokból állt. A kutatót elsősorban a folyóiratcikkek és a fordítások érdekelték, ezért az elemzés is csak velük foglalkozik.

A kikeresett anyag értékelésének és felhasználásának megkönnyítésére a kiválasztott címekről és a hozzájuk tartozó referátumokról másolatot készítettünk, ezeket kartonlapokra ragasztottuk, majd csoportosítottuk.

A kikeresett irodalom terjedelme

Kartonjaink számbavétele után a kikeresett összes szakirodalom az alábbiak szerint oszlott meg kiadványfajtánként:

Kiadványfajta	A fajtán belüli kiadványféleség	A tételek darabszáma
Folyóiratcikk	198	926
Könyv	14	14
Konferencia kiadvány	18	32
Tanulmánygyűjtemény	76	213
Összesen	306	1185

Említettük, hogy a kutatót elsősorban a folyóiratcikkek érdekelték, ezért ezeket tüzetesebben vizsgáltuk meg. A 926 folyóiratközleményt az alábbi időmegoszlásban találtuk meg az egyes referáló folyóiratokban:

	RZS. Szarka	ML. Gépészet	Metal Abstracts	Összesen	%
1976 előtt	7	2	11	20	2,2
1976	66	36	96	198	21,4
1977	175	38	104	317	32,4
1978	168	41	91	300	32,4
1979	70	10	8	91	9,8
Összesen	486	130	310	926	100
%	52,5	14,0	33,5	100,0	

Annak ellenére, hogy a munkát 1980 második és harmadik negyedévében végeztük, az előző év, azaz 1979 irodalma még 10%-ot sem ér el. Ez a tény a referáló folyóiratok átfutási idejére utal, azaz arra, hogy a folyóiratközlemény megjelenése és a referáló folyóiratokban való feldolgozása között jelentős időre van szükség.

Érdekes kérdés volt, hogy ezt a témát melyik nyelvterületen művelik intenzívebben. Ennek bemutatására először a folyóiratközlemények, majd a folyóiratok nyelvi megoszlását állítottuk össze táblázatos formában:

Nyelv	Folyóiratközlemények		Folyóiratok	
	száma	%-a	száma	%-a
Orosz	521	56,3	54	27,3
Angol	170	18,4	58	29,3
Német	98	10,6	41	20,7
Egyéb	137	14,7	45	22,7
Összesen	926	100	198	100

A témával foglalkozó folyóiratközlemények tekintetében az orosz nyelvűek az elsőség, a folyóiratok számában azonban az angol nyelvűek foglalják el az első helyet. Ebben azonban nincs ellentmondás, mivel – mint később látni fogjuk – két olyan orosz folyóirat is van, amely sok közleménnyel gazdagítja e szakterület irodalmát. Hozzáteszük még, hogy amennyiben az elemzésbe nem vont tanulmánygyűjteményeket is figyelembe vettük volna, amelyeknek döntő többsége orosz nyelvű, akkor még határozottabb lenne az orosz nyelv hegemoniája. E gyűjtemények felhasználását azonban a hosszadalmas beszerzés megnehezíti, ezért nem is tartott igényt rájuk a kutató.

Az egyes referáló folyóiratok szakirodalmi bázisa azonban valamilyen mértékben fedi egymást: az egyes közlemények akár két, akár mindhárom lapban is előfordulhatnak. Felmerült a kérdés, hogy vajon nem lett volna-e elegendő három helyett egyetlen referáló folyóiratra alapítani az irodalomkutatást? A kérdés eldöntésére megszámloltuk a kétszer, illetve háromszor előforduló közlemények számát, s ezt az eredményt kaptuk:

Mindhárom referáló folyóiratban szerepel	26 közl.	3%
Két referáló folyóiratban szerepel	120 közl.	16%
Csak egy referáló folyóiratban szerepel	608 közl.	81%
Összesen	754 közl.	100%

Az adatokból látható, hogy az átfedés csupán 1%-os, ami azt bizonyítja, hogy helyénvaló volt mindhárom referáló folyóirat feldolgozása. Eredményképpen a folyóiratközlemények száma 926-ról 754-re csökkent.

A szakirodalom szóródása

A kigyűjtött 754 folyóiratközleményt 198 folyóirat tette közzé. Átlagosan tehát egy folyóiratra csaknem négy tétel jutna. Ezzel szemben a valóságos megoszlás korántsem egyenletes, mint ez a következőkből látható:

Közlemények száma	Folyóiratok		Összes közlemény	
	száma	%	száma	%
100-nál több	2	1,0	269	35,7
11-100	5	2,4	86	11,4
5-10	16	8,0	117	15,5
5 vagy több				
Összesen	23	11,4	472	62,5
4	13	6,5	52	6,8
3	20	10,3	60	8,0
2	28	14,2	56	7,4
1	114	57,6	114	15,2
5-nél kevesebb				
Összesen	175	88,6	282	37,4

A folyóiratok és közleményeik tartalmi értékétől eltekintve, csupán a számszerűségeket vizsgálva, azonnal látható, hogy a 198 folyóirat összegyűjtése hosszadalmas és fáradtságos. Ezért célszerű valahol határt vonni. Tulajdonképpen már két folyóirattól (1%) az irodalomnak több mint egyharmada (269 közlemény) érhető el. Ugyanakkor a folyóiratoknak több mint a fele (57,6%) az irodalomnak csak a hatodát (114 közlemény) közli. A két végtel között az lenne optimális, ha az 5 vagy ennél több közleményt tartalmazó 23 folyóiratra (11,4%) alapítanánk az irodalom összegyűjtését, mert így 472 közleményhez (62,5%) jutnánk hozzá.

Értékelés

Az előző táblázatban kizárólag számszerűen vizsgáltuk a megoszlást. Az összegyűjtött irodalmat átadtuk a kutatóknak, aki megvizsgálta felhasználhatóságát. Mint-hogy a címetek referátumokkal együtt kapta kézhez, ez a szakmai elbírálást valamelyest megkönnyítette. A kutató az irodalomgyűjteményt három csoportra osztotta.

Az első csoportba kerültek azok a közlemények, amelyeket munkája elkészítéséhez nélkülözhetetlennek ítélt, illetve amelyek megszerzéséhez is ragaszkodott. Ez a csoport 48 folyóirattól 114 tételt tartalmazott.

A második csoportba sorolta azokat a közleményeket, amelyek a témához tartoznak ugyan, de tanulmányozásuk jelentősen megnövelné munkáját, és beszerzésük tetemes költségtöbbletet okozna. Emiatt lemondott róluk. Mi azonban ezeket úgy tekintettük, mint a témához tartozó értékes irodalmat. Ebbe a csoportba 67 folyóirattól 210 közlemény tartozott.

Ezekből az következik, hogy maradt egy jelentős csoport, amely nem tartozott szorosan a témához, nem volt releváns. Ez alkotta a harmadik csoportot, amely 430 közleményt tartalmazott, a teljes gyűjtemény 57%-át. Ez az irodalom is a felrakó hegesztéssel foglalkozik ugyan, de olyan vonatkozásokat tár fel, amelyeket a kutató nem akart felhasználni a munkájában.

Az első két csoport tehát a felhasználható (releváns) irodalmat tartalmazza, és olyan 324 közleményből áll, amely kereken 100 folyóiratban fordul elő. Közülük 157 közleményt orosz, 78-at angol, 50-et német, 39-et egyéb nyelveken írtak.

A számszerű adatok után nézzük meg most, hogy melyek azok a folyóiratok, amelyekben ez az irodalom megtalálható. Az első összesítés a teljes gyűjtemény folyóirat-rangsorának húsz legfontosabb folyóiratából áll. A 20 folyóirat 457 közleményt tartalmaz, azaz a teljes kigyűjtött anyag 60%-át:

Folyóiratok	A közlemények száma
Szvarocsnoe Proizvodstvo	136
Avtomaticsészakaja Szvarka	133
Przeglad Spawalnictwa	19
Schweisstechnik (NDK)	18
Welding Design and Fabrication	18
Zvaranie	17
Australian Welding Journal	14
Metal Construction	10
Welding and Metal Fabrication	10
Himicseszkoje i Neftjanoe Masinosztroenie	9
Welding Journal	9
Yosetsu Gijutsu (Welding Technique)	9
Energomasinosztroenie	8
Soudage et Techniques Connexes	8
Élektromnaja Obrabotka Materialov	7
Metallurg	7
Visznik L'vivszkogo Politehn. Isztituta	7
IVUZ. Masinosztroenie	6
Praktiker	6
Tehnika v Szel'szkom Hozajszctve	6
Összesen	467

Ez a rangsor természetesen nem egyezik a kutató által kiválasztott releváns irodalom rangsorával. Ez utóbbi összesítés 20 leggyakoribb folyóiratát is felsoroljuk:

Folyóiratok	A közlemények száma
Avtomaticeskaja Szvarka	76
Szvarocsnoe Proizvodstvo	49
Schweisstechnik (NDK)	15
Welding Design and Fabrication	13
Australian Welding Journal	8
Przełąd Spawalnictwa	7
Soudage et Techniques Connexes	6
Himicszeszkoe i Neftjanoe Masinosztroenie	5
Metallurg	5
Alloy Digest	4
Metals Australasia	4
Surface Journal	4
Tehnika v Szel'szkom Hozjajsztve	4
Canadian Welder and Fabricator	3
Energomasinosztroenie	3
ESAB Svetsaren	3
Metal Construction	3
Metal Progress	3
Praktiker	3
Schweissen und Schneiden	3
Schweisstechnik (Ausztria)	3
Összesen	224

Az első csoportba tartozó, azaz a kutató által azonnali felhasználásra kerülő folyóiratokat elemeztük ezután. A 48 folyóiratból csak 13-nak volt hegesztés a szakterülete, a többi főleg kohászati és gépészeti jellegű volt, de akadt közöttük bányászati, sőt mezőgazdasági is. A lelőhelyet tekintve, 28 folyóirat található meg egyetemünkön, 24 a Központi Könyvtárban és 7 (de a legfontosabbak) a témában érdekelt szaktanszéken. Annak ellenére, hogy a folyóiratok 42%-a hiányzik, az ezekben található közleményeknek csak 25%-a bizonyult olyannak, amelyet könyvtárközi kölcsönzéssel kellett beszerezni. A felhasználásra kerülő szakirodalom háromnegyed része tehát a kutatónak azonnal a rendelkezésére állt.

Összefoglalás

Az irodalomkutatás eredményessége a megfelelő referáló folyóiratok kiválasztásán múlik. Könyvtári adottságtól is függ, hogy milyen választék áll a rendelkezésre.

Vizsgálataink kimutatták, hogy ebben a témában az orosz nyelvű irodalom az elsődleges, de jelentős a nyelvi szóródás.

A referáló folyóiratok kényszerű késéssel teszik közzé a közleményeket. Minthogy az irodalomkutatások időben lezárt megbízások, a statisztikai eredmény inkább a kutató számára jelent olyan információt, hogy melyek azok a legfontosabb folyóiratok, amelyeket érdemes folyamatosan átnéznie.

A téma eléggé általános jellegű, sok más szakterületű folyóiratra is kiterjed, de a közlemények döntő többsége mégis a szakmai – jelen esetben hegesztési – folyóiratokban található.

Egyetemünk állományában a legfontosabbnak ítélt irodalom háromnegyed része megtalálható, és ez nem tekinthető rossz aránynak. Rosszabb lenne azonban a helyzet, ha a konferencia kiadványokat és a tanulmánygyűjteményeket is figyelembe kellett volna venni.

Ha valaki ehhez az irodalomkutatáshoz számítógépes módszert szeretett volna igénybe venni, akkor az itt szóba jöhető irodalomforrások közül csak a Metals Abstracts lett volna használható, mert egyedül ennek van mágnesszalagos változata (METADEX). Ez az inkább kohászati profilú mágnesszalag ebben a témában csak a kikeresett anyag harmadát tudta volna kimutatni. Viszont a visszamenőleges mágnesszalagos irodalomkutatás pillanatnyilag olyan költségekkel járna, amelyek nehezebben az ilyen jellegű felhasználást.

SZ. SOMOGYVÁRI Katalin—NAGY Géza:
Egy irodalomkutatás tapasztalatai

A cikk egy, a miskolci Nehézipari Műszaki Egyetem Központi Könyvtára által végzett irodalomkutatásról számol be. A három referálólap (Műszaki Lapszemle. Gépészet, Metal Abstracts, Referativnij Zsurnal. Szvar-ka) alapján kikeresett 926 folyóiratcikk a 19%-os átfedés következtében 754-re csökkent. Ezek 198 folyóiratban jelentek meg, amelyek közül az irodalomnak több mint egyharmada (269 cikk) kettőben megtalálható volt, ugyanakkor a folyóiratoknak több mint a fele (57,6%) az irodalomnak csak egyharmadát (114 cikk) tartalmazta. A felhasználó az irodalomkutatás 48 folyóiratának 114 közleményét ítélte nélkülözhetetlenek, amelyek 75%-a (28 folyóiratban) volt hozzáférhető az Egyetemen, a fennmaradó 25%-ot könyvtárközi kölcsönzéssel kellett beszerezni.

* * *

SZ. SOMOGYVÁRI, K.—NAGY, G.:
Experiences of a literature search

A manual literature search conducted at the Central Library of the Miskolc Polytechnical University for Heavy Industry is described. Based on three abstract journals (Műszaki Lapszemle. Gépészet, Metal Abstracts, Referativnyj Žurnal. Svarka) the search produced 926 articles, though, due to a 19 per cent overlap, this number was reduced to 754. The papers were published in 198 journals; the fraction of more than third of the documents appeared in two journals but more than half of the journals (57,6 per cent) contained only one sixth (114 articles) of the retrieved documents. The user judged 114 papers to be highly relevant, 75 per cent of which (in 28 journals) was available at the University; the remaining fraction had to be acquired by interlibrary lending.

С. ШОМОДЬВАРИ, К.—НАДЬ, Г.: Опыты составления одного библиографического списка

В статье содержится отчет о составлении одного библиографического списка, сделанного Центральной библиотекой Университета тяжелой промышленности г. Мишкольца. Список, составленный на основании поиска в трех реферативных сборниках (Реферативный журнал. Сварка, Мűszaki Lapszemle. Gépészet, Metal Abstracts) и состоящий из 926 журнальных статей, в результате 19%-го повторения, уменьшился до 754. Эти статьи были опубликованы в 198 журналах, и более, чем одна треть этих статей (269) была обнаружена в двух журналах, в то время, как в более, чем половине журналов (57,6%) содержалась только одна шестая часть (114) статей. Потребитель счел наиболее важными 114 статей 48 журналов, 75% которых (28 журналов) имелись в университетских библиотеках, а остальные 25% он получил по межбиблиотечному абонементу.

* * *

SZ. SOMOGYVÁRI, K.—NAGY, G.:
Erfahrungen aus einer Literaturrecherche

Es wird über eine Literaturrecherche berichtet, welche durch die Zentralbibliothek der Universität für Schwerindustrie, Miskolc verrichtet wurde. Die Zahl der aus den Referatblättern (Műszaki Lapszemle. Gépészet, Metal Abstracts, Referativnyj Žurnal. Svarka) recherchierten Zeitschriftenartikel nahm zufolge der festgestellten 19 prozentigen Überlappung von 926 auf 754 ab. Diese Artikel erschienen in 198 Zeitschriften und über ein Drittel dieser Literatur (269 Artikel) waren in zwei Zeitschriften auffindbar, während über die Hälfte der Zeitschriften (57,6%) nur ein Sechstel der Literatur (114 Artikel) enthielt. Die Benutzer bewerteten 114 Artikel 48 Zeitschriften als unbedingt notwendig. Von diesen waren 75% (in 28 Zeitschriften) auf der Universität zugänglich, während die restlichen im Leihverkehr mit anderen Bibliotheken bezogen werden mussten.

